

II. D E E L.

BEHELZENDE

DE MATERIA MEDICA;

DAT IS

DE STOFFE DER GENEESMIDDELEN

OF

Enkele Medicynen.

De SCHRIFVERS, welken over de *Materia Medica*, of Enkele Geneesmiddelen handelen, hebben zich zeer gepynigd, om de verscheidene Artikels, uit welken zy bestaat, in eene goede orde te schikken, met verscheidene verdeelingen en onderverdeelingen; volgens derzelve waare, of vermeende medicinaale kragten.

Men heeft gemeend, dat „ de geheele *Materia Medica* kan gebragt worden onder deeze „ drie onderscheidingen van *veranderende*, (a) *ontlodigende*, (b) en *berstellende* (c) *mid-* „ *den*; begrypende de *eersten* alles, wat eenige kragt heeft, om de gesteldheid te verande- „ ren, zonder eenige der *natuurlyke ontlastingen* (d) merkelyk te vermeerderen of te ver- „ minderen; de *tweeden* alles, wat die ontlastingen *zichtbaar bevordert*; en de *derden* alles „ wat iets toebrengt om dezelve te verminderen, en den aanwas *grooter te maaken*, dan „ het verlies is.” Deeze Verdeeling te algemeen zynde, heeft men dezelve verdeeld in (e) *Onder-* „ *verdeelingen*; en deezen zyn wederom verdeeld in verscheiden rangen, onder meer „ bepaalde benaamingen, als (f) *Hartsterkende*, *Windbreekende*, (g) *Maagmiddelen*, (h) en „ die *tegen de Opstygingen* (i) *van de Moer* dienen, enz.

Hoe schoonshynend dit Ontwerp ook moge voorkomen, zoo vrees ik nogthans, dat de uitvoering 'er van, tot eenig nuttig gebruik, veel uitgestrekter kennis van de natuur en werkingen der Geneesmiddelen zal vereischen, dan men tot hier toe bekomen heeft. Men kan naauwlyks eene juiste en gebruikelyke wyze, om de eenvoudige middelen te verdeelen, verwagten; om dat de eigenschappen, waarop deeze wys van onderscheiden gegrond is, maar onvolmaakt bekend zyn, en in veele Artikels slegts gegift worden.

In alle de Rangschikkingen, welken tot hier toe, volgens dit Ontwerp, ondernomen zyn, blykt eene taftbaare ongevoeglykheid te zyn onder de verscheidene Artikels, uit welken ook de laatste onderdeelen zelfs saamengesteld zyn; want zelfstandigheden, die ten uitersten on- „ gelyk zyn aan elkanderen, zyn te saamen in eenen rang geplaatst; als spaansche vlie- „ gen

(a) *Alterativa.* (b) *Evacuantia.* (c) *Restaurantia.* (d) *Evacuaciones naturales.* (e) *Subdivisiones.*
(f) *Cordialia.* (g) *Carminativa.* (h) *Stomachica.* (i) *Hysterica.*

II. DEEL.

H

gen (k) en Thee; (l) Tabak (m) en Zemelen; (n) wilde Kervel (o) en Boterbloemen; (p) Lepelblad (q) en Razynen; (r) Wortels van Kafsvoeten (s) en Zoethout; (t) Alfem (u) en Pingsternakelen; (v) Kaneel, (x) en Brandnetels; (y) Braambozen (z) en Kryt; (a) Artechokken (b) en Aluin; (c) Kruidnagelen (d) en Koffie; Mosterd Zaad (e) en zwarte (f) Karffen; enz. En deeze wanvoeglykheden moeten den Schryveren niet altoos ten lafte gelegd worden; maar de natuur van het Saamenstelfel zelf maakt dezelyen dikwyls onvermydelyk: want de byzondere uitwerking, welke een Geneesmiddel recht geeft tot eenen byzonderen rang, kan fomtyds voortgebragt worden door eene zelfstandigheid, die aan het zelve zeer ongelyk, ja gantsch tegenftrydig is, in derzelyer algemeene kragten: dus worden de uitwerpfelen van den Buik wederhouden door flyffel, (g) wafch, (h) tormentil- of zevenbladwortel, (i) heulfap: (k) onder de voornaamfte pisdryvende (l) middelen zyn de fpaanfche vliegen, (m) Salpeter, (n) vaste Loogzouten, (o) Zee-uijens. (p) Het fchynt derhalven dat het geene juifte en naauwkeurige Rangfchikking zyn kan, welke vereifcht, dat zulke verichillende zelfstandigheden in eenen rang geplaatst worden; en welke verder eifcht, dat elk deezer zelfstandigheden wederom overgezet worde in eenen anderen rang en onder andere zelfstandigheden, die even zeer met dezelyen verichillen, als de eerften.

Daar is derhalven een stoffelyke onvolmaaktheid in dit ontwerp, zelfs in de hoofdverdeelingen. Staal (q) en deszelys bereidingen werken, in verichillende omftandigheden, beide als uitwerpende, (r) en als herftellende (s) middelen. Kwikzilver (t) en Spiesglas (u) leveren zoo wel ontlaffende, als veranderende, (v) in hunne bereidingen, uit; en 'er zyn verichiedene andere Drogeryen, (x) die fomtyds als veranderende, en fomtyds ook als ontlaffende middelen gebruikt worden: ja alle ontlaffende middelen fchynen inderdaad, in kleinere giften gegeven, enkel als veranderende te werken. „ Het fchynt derhalven dat de Verdeeling „ der gantsche *Materies Medica* in veranderende, (y) ontlaffende, (z) en herftellende (a) „ middelen” niet gegrond is op de natuur, al konde men zelfs de onbepaalde beteekenis der benaamingen zelve 'er niet tegen inbrengen.

Cartheufer heeft de *Materia Medica* verdeeld naar een ontwerp, dat vry redelyker fchynt. In plaatfe van de werkingen der Geneesmiddelen, in het menfchelyk lichaam, welken gezocht, ingewikkeld, en grootelyks te veranderen zyn, volgens de gifte, (b) de bereiding (c) en de omftandigheden van den Lyder; zoo neemt hy, tot eenen grondslag van zyne Rangfchikkinge, hunne eenvoudiger, bekender en standvattiger eigenschappen, als de-bitterheid, zoetheid, faamentrekkende kragt, zuurheid enz.

De natuur der bitterheid, by voorb. in 't algemeen beschouwd hebbende, onderzoekt hy, welke uitwerkingen de Geneesmiddelen, die deeze eigenschap hebben, in 't menfchelyke lichaam kunnen voortbrengen, en in welke omftandigheden men verwagten kan, dat ze dienftig zullen zyn; en dan gaat hy over tot een bericht van de byzondere bitters.

Deeze manier is van een wezendlyk nut, maar derzelyer nuttigheid is bepaald tot een klein gedeelte van de *Materies Medica*. Want 'er zyn veele eenvoudige Geneesmiddelen, in welken wy geene heerfchende hoedanigheid van deezen aart kunnen onderscheiden; 'er zyn veele, in welken verichiedene hoedanigheden onder elkanderen vermengd zyn; en veele, die, hoewelze elkanderen in deeze hoedanigheid gelyken, nogthans in hunne werkingen in 't menfchelyke lichaam, zeer van elkanderen verichillen: dus zyn Aloë en Gentiaan, schoon daarin over-

(*) *Cantharides*. (l) *Thea*. (m) *Nicotiana*. (n) *Furfur*. (o) *Cicuta*. (p) *Ranunculi*. (q) *Coclearia*. (r) *Uvae passie*. (s) *Ari Radices*. (t) *Liquiricium sive Glycyrrhiza*. (u) *Abfinthium*. (v) *Pastinaca*. (x) *Cinnamonomum*. (y) *Urtica*. (z) *Rubi idæi fructus*. (a) *Creta*. (b) *Carapii akiles*. (c) *Alumen*. (d) *Caryophylla aromatica*. (e) *Semen sinapi*. (f) *Cerasa nigra*. (g) *Amylma*. (h) *Cera*. (i) *Tormentilla Radix*. (k) *Opium*. (l) *Diuretica*. (m) *Cantharides*. (n) *Nitrum*. (o) *Sales alcalina fixæ*. (p) *Scilla*. (q) *Chalybs*. (r) *Evacuantia*. (s) *Restaurantia*. (t) *Mercurius*. (u) *Antimonium*. (v) *Alterativa*. (x) *Pharmaca*. (y) *Alterativa*. (z) *Evacuantia*. (a) *Restaurantia*. (b) *Dosis*. (c) *Preparatio*.

overeenkomende, dat ze eenen bitteren smaak hebben; gelyk fuiker en manna, dat ze zoet zyn; nogthans, in hunne medicinaale kragten, zeer verschillende. Gevolglyk is de Schryver verplicht, in sommige gevallen, van zyn algemeen Ontwerp aftegaan, en de verdeeling op de medicinaale uitwerkingen te gronden: hy maakt eenen rang van *purgeer- en braak-middelen*; (d) en eenen anderen van *dampagtige*, (e) *dronkenmaakende* (f) en *verdoovende*: (g) deeze laatste rang bestaat uit tabak, (b) vlierbloemen, (i) saffraan, (k) heulsp, (l) en zaad van slaapbollen, (m) zelfftandigheden zekerlyk, die zeer verschillen in alle derzelve hoedanigheden, met betrekkinge tot geneeskundige oogmerken.

In plaatse dan van eene Schifting der enkele geneesmiddelen te onderneemen, welke ik niet begrypen kan, tot eenig goed oogmerk te kunnen gebruikt worden; en welke, zoo als ze tot hier toe uitgevoerd is, meer schynt te strekken om den Leezer te misleiden, dan om ware kennis te bevorderen; zoo zal ik dezelve in een Alphabethische orde neemen; en in deeze zelfde orde, zullen wy mogelyk zelden zelfftandigheden vinden, die by elkanderen in eenen rang geplaatst zynde, aan elkanderen ongelyker zyn, dan die, welken by andere Schryvers van saamenstelsels, in eenen rang by elkanderen gevoegd zyn. Ondertusschen zal het dienstig zyn, eenige algemeene Aanmerkingen vooraf te maaken, over zekere rangen van Geneesmiddelen, naar de wyze van *Cartheuser*, en dus de minst wraakbaare deelen van zyn Ontwerp, met eenige verbeteringen te behouden.

V A N D E Z U U R E N. (a)

1. Rang van PLANTEN.

Classis Vegetabilium:

{ *Natuurlyke*; als Zuuring, (b) wilde Zuur-
ring, (c) Limoen- en Oranje-Sap, (d) ber-
berissen (e) en andere vrugten.
{ *door de giftinge voortgebragte*, als Azyn, (f)
{ en wynsteen. (g)

2. Rang van MINERALEN:

Classis Mineralium:

de Zuren van Vitriool, (b) Salpeter, (i)
en gemeen Zout. (k)

De geneeskragtige uitwerkingen der Zuren, behoorlyk verdund, en in bekwaame giften ingegeven, zyn; te verkoelen, dorst te lesschen; eene gesteldheid tot verrotting te verbeteren en de ongeregelde bewegingen van het bloed te doen bedaaren. Door deeze hoedanigheden weërstaan zy dikwils, in heete galagtige gestellen, en in ontstekende ziekten, onmaatige bloedingen, en bevorderen de natuurlyke afscheidingen; in sommige soorten van koortsen, verwekkenze eene over-

vloedige zweeting, daar de verwarmende geneesmiddelen, verdryvende (l) geneesmiddelen genoemd, meer geschikt zyn, om deeze heilzaame ontlasting te beletten.

De Zuren van Planten, (m) byzonder de natuurlyke sappen van zekere planten en vrugten, hebben eenen graad van eene zeepagtige hoedanigheid; waar door zy lymagtige vogten (n) verdunnen, of ontbinden, en de vaten affpoelen; en zyn dus zeer dienstig in verscheidene langduurige ziekten. Verouderde
scheur-

(d) *Purgantia & Emetica.* (e) *Vaporosa.* (f) *Inebriantia.* (g) *Narcotica.* (b) *Nicotiana.* (i) *Flores sambuci.* (k) *Crocus.* (l) *Opium.* (m) *Semen papaverum.* (a) *Acida.* (b) *Acetosa.* (c) *Acetosa sylvestris.* (d) *Succus Limonum & Aurantiorum.* (e) *Berberis, seu Oxyacantha.* (f) *Acetum.* (g) *Tartarus.* (b) *Acida Vitrioli.* (i) *Nitrum.* (k) *Sal commune.* (l) *Alexipharmaca.* (m) *Acida vegetabilium.* (n) *Viscida phlegmata.*

fcheurbuiken (o) hebben fomtyds voor derzelve aanhoudend gebruik moeten wyken; voornaamelyk als ze te gelyk met fcherpe of prikkelende Geneesmiddelen worden ingegeven: want het is door de ervaarenheid bekend, dat de fcherpe middelen tegen het fcheurbuik (p) veel beeter uitwerkingen hebben, als zy dus behandeld worden, dan dat zy alleen op zich zelve worden ingegeven; hierom is, in de *fucci scorbutici* van onze Apotheek, (q) het fap van Seville Oranje (r) appelen zeer nuttiglyk gevoegd by dat van *Lepelbladeren* (s) en *Kers.* (t)

De zuuren van Mineralen (u) doen het bloed aanftonds ftremmen: die van Planten verdunnen het, ook dan zelfs, wanneer ze geïnspiffieerd, (v) of door hitte verdikt zyn; in welken ftaat de wateragtige vogten niet met het zuur willen mengen. Hiervan daan is het, dat de Zuuren van Planten, (x) de

pis, (y) welke, in fommige koortfen, zoo bleek en fmaakeloos byna door de nieren afloopt, als het water gedronken was, van eene behoorlyke kleur en hoedanigheid maaken.

De Zuuren van mineraalen, (byzonder de geeft van Salpeter) (z) met geesten van (a) wyn vereenigd, hebben eene gelyke uitwerking.

Zuuren zyn nadeelig in koude, bleeke, wateragtige geftellen, by welken de vaten flap, de omloop van 't bloed flauw, de gal gebrekkig, en de fpyverteering zwak is. In deeze gevallen wordt dikwyls uit melk en de meeste voedfels van planten een zuur in de maag gebooren, welk, alzoohet in de eerfte wegen blyft, ongemak omtrent de maag, winden, fomtyds krampagtige pynen in de ingewanden, en braakingen veroorzaakt.

Van de fmaakelooze Aarden, (b) die bekwaam zyn, om Zuuren op te florpen. (c)

Oeffer Schulpen, (d)
Krabs of Kreeftsklaauwen, en zoogenaamde Kreefts oogen; (e)
Koraal, rood en wit, (f)
Paerlen, (g)
Bezoar. (h)

Kryt, (i)
Sommige Mergels, (k)
Kalkfteenen, (l)
Marmers, (m)
Moskoviefch Glas. (n)

De kragten deezer Zelfftandigheden zyn; de zuuren (o) in de eerfte wegen op te florpen, of te verdryven, en gevolglyk om zulke ongemakken, als uit die oorzaak ontftaan, wech te neemen. De hartfterkende, (p) verdryvende, (q) koortsbreekende, (r) en andere diergelyke kragten, welken aan deeze Geneesmiddelen worden toegefchreven, fchynten weinig gronds te hebben; of op zyn beft zyn ze maar ondergefchikte middelen. Als

zy met het zuur vereenigd worden, formceeren zy een mengfel van (s) onzydig zout, het welk een zeekeeren graad van operende en afvagende hoedanigheid bezit, (t) fchoon al te gering, om in 't algemeen te worden opgemerkt.

De opflorpemde (u) Aarden waren, in vroeger tyden, geheel vreemd aan de Geneeskunft; en derzelve gebruik fchynt niet geveftigt te zyn voor de laaft verloopene eeuwe; wanneer fom-

(o) *Inveterata scorbuta.* (p) *Antiscorbutica acria.* (q) *Dispensatorium.* (r) *Succus Aurantiorum Sevillianorum.* (s) *Cochlearia.* (t) *Nyfturcium.* (u) *Acida mineralium.* (v) *Inspiffata.* (x) *Acida vegetabilium.* (y) *Urina.* (z) *Spiritus Nitri.* (a) *Spiritus vini.* (b) *Terra infipida.* (c) *Absorbentes acida.* (d) *Ostreae Corallinae.* (e) *Cancrorum Chelae & sic dicitur Oculi.* (f) *Corallium, rubrum & album.* (g) *Margaritae.* (h) *Lapis Bezoar.* (i) *Crata.* (k) *Marga.* (l) *Calcarii Lapidis.* (m) *Marmara.* (n) *Spar.* (o) *Aciditates.* (p) *Cordiales.* (q) *Alexipharmaca.* (r) *Antifebriles vires.* (s) *Compositum salis nigri.* (t) *Aperientia & detergentis qualitas.* (u) *Terra absorbentes.*

sommige Beoëffenaars, van gevoelen zynde, dat de meeste soorten van ziekten uit een onnatuurlyk zuur voortkomen, eene groote verscheidenheid van middelen tegen het zuur, zoo wel van de aard- als zour-agtige soorte, invoerden, en byna in alle gelegenheden zeer rykelyk ingaaven.

Het is zeker, dat in kinderen, en volwasfenen van eene zwakke gesteldheid, welker voedsel meest uit die soorte van planten bestaat, welken na het zuure hellen, verscheidene ziekten veroorzaakt worden door zuurigheden; (v) deezzen openbaaren zich gereedelyk door zuure oprispingen, de bleeke kleur van het aangezigt, en in de kinderen, door den zuuren reuk en de groene kleur van den afgang; welke somtyds zoo klaarblykelyk zuur is, dat hy, met loozouten gemengd zynde, eene sterke opbruifching maakt. In deezze gevallen, en in deezzen alleen, wordt het gebruik van *opflorpemde Aarden* aangeprezen.

Indien 'er inderdaad geene zuure sappen in de maag zyn, dan kunnen deezze Aarden met het slym, (x) dat doorgaans daarin huisvest, saamenstremmen tot harde onoplosbaare klompen; welken somtyds door braaken opgeworpen, of, by ontleding van 't lichaam, in de maag gevonden zyn. Hier uit ontstaan gebrek van spysverteeringe, verlooren eetlust, walging, braaking, verstopping der ingewanden en andere ongemakken. Somtyds zyn de maag en darmen bezet bevonden met eene korst, als 't ware, van deezze aardagtige lichamen; welke niet alleen de afscheiding van het maagsap (y) moet belet, maar ook de mondtjes der melkvaten (z) geslooten hebben, zoo dat de weg tot de massa van het bloed is opgestopt geweest voor den Chyl. (a).

Sommigen onderstellen, dat de aardagtige poeder (zonder eenig bykomend zuur) met den Chyl door de melkvaten heen kunnen gaan; en brengen, om deezze meening te ondersteunen, by, dat, wanneer zy met water gestampt worden, zy ten deelen van 't zelve

opgenomen, en met het zelve door een teems van papier kunnen gedaan worden; terwyl het doorgezeigde vogt, na dat het uitgedampt is, een gedeelte van de witagtige aardagtige stoffe agterlaat. Doch deezze proeve (al eens toegestaan zynde, dat het gevolg wettig daar uit getrokken ware) is, op haar zelve genomen, valsch: want het overblyffel is niet van de Aarde, welke in de proeve gebruikt is, maar komt voort uit de aarde, welke natuurlyk in 't water begrepen is; want als men zuiver gedistilleerd water gebruikt, zoo zal het geen overblyffel agterlaten, alhoewel het lange met de Aarde gestampt of gevteeven is.

Alle deezze lichaamen, byzonder die van de dierlyke soorte, bevatten in zich, behalven de enkel loozoutagtige (b) Aarde, een gedeelte van lymagtige stoffe (c). Een bewys hier van vindenwe in de Kreeftsoogen, (d) welken, als ze in de slapper zuuren, of in de sterker genoegzaam met water verdund, geweekt worden, zich dus van een scheiden, dat het aardagtig gedeelte ontbonden worde, en de dierlyke Lym in de gedaante van eene zagte doorschynende slym (e) overblyve. De lymagtige zelfstandigheid (f) vermeerdert haare gesluktigheid om saamen te stremmen, in de maag; en daarom moeten dezulken, die 'er minst van hebben, boven de anderen gekozen worden.

De mineraale Aarden (g) hebben het minst van deezze soorte van stoffe, en sommigen derzelve zyn zeer bezwaarlyk te ontbinden; Krypt (h) by voorb. het welk derhalven veiliger kan ingegeeven worden, dan de opflorpemde dingen van Dieren (i). Deezze zelfstandigheden door middel van vuur, van haare lymagtige stoffe ontdaan zynde, worden tot scherpe kalken (k) gebragt, en worden dus Geneesmiddelen van eenen verschillender rang.

De tanden, beenderen, hoeven en hoorns van Dieren, bestaan uit dezelfde grondbeginsels der bovengemelde opflorpemde dingen van Dieren; maar in verschillende evenredigheden ver-

(v) Aciditates. (x) Materia mucofa. (y) Liquor gastricus. (z) Orificia vasorum lacteorum. (a) Chylus
(b) Terra alcalina. (c) Materia glutinosa. (d) Oculi cancri. (e) Mucilago. (f) Substantia glutinosa
(g) Terra minerales. (h) Creta. (i) Absorbentia animalium. (k) Calces acres.

vereenigd: want de veelheid der lymagtige stoffe is zoo groot, dat ze de aardagtige deelen beschermt tegen de werking van slappe zuuren; terwyl de aarde, op haare beurt, de lym beschermt; zoo dat ze niet gemakkelyk door wateragtige vogten ontbonden worde. Hier uit blykt, dat deeze lichaamen, in hunnen ruuwen staat, schoon aangepreezen als

byzondere krachten te bezitten, niet bevonden zyn in 't geheel eenigen te hebben.

Men heeft proeven genomen om den graad van oplosbaarheid, of vergelekenen sterkte deezer Aarden te bepaalen; waar van de voornaamsten in orde gesteld zyn in de twee volgende Tafels, de eene is ontleend van *Lan- gius*, en de andere van *Homborg*.

Tafel der hoeveelheid van het Zuur, dat door verscheidene opslorpemde dingen wordt opgenomen.

Tien gry- nen van	{	Sommige soorten van Kalksteenen, <i>Lapides calcarii.</i>	} nemen het Zuur op van	160	} Droppels van Geest van Zout.
		Oester Schulpen, <i>Ostreorum concha.</i>		120	
		Kryt, — <i>Creta.</i>		100	
		Slakkenhuisjes van Tuinlakken, <i>Cochleæ hortenses.</i>		100	
		Tot kalk gebrandde Steurkrab,		100	
		Paerlen, — <i>Margarita.</i>		80	
		Tanden van het Zeepaard, <i>Dentes Hippopotami.</i>		80	
		Vlugge Zouten, <i>Sales volatiles.</i>		80	
		Vaste Zouten, <i>Sales fixi.</i>		60	
		Koraal, rood en wit, <i>Corallium rubrum & album.</i>		60	
		Kreefts ooggen, <i>Oculi Cancri.</i>		50	
		Eyerfschaalen, <i>Ovorum testæ.</i>		50	
Paerlemoer, — <i>Concha margaritifera.</i>	50				
Kreefts schaaren, <i>Cancrorum Chelæ.</i>	40				
Kraakbeenen van Snoek, <i>Maxilla Lupi, sive Lucii.</i>	30				

Tafel van de hoeveelheid der opslorpemde Aarden, die in Zuuren kunnen ontbonden worden.

			Greinen.	
576. Grei- nen van Geest van (e) Zout ontbinden van	{	Kreefts ooggen.	- - -	216 <i>Oculi Cancri.</i>
		Paerlemoer.	- - -	144 <i>Concha margaritifera.</i>
		Paerlen.	- - -	128 <i>Margarita.</i>
		Oesterschulpen.	- - -	156 <i>Ostreorum concha.</i>
		Hartshoorn.	- - -	165 <i>Cornu cervi.</i>
		Koraal.	- - -	180 <i>Corallium.</i>
		Oostindische Bezoar.	- - -	118 <i>Lapis Bezoar Orient.</i>
		Westindische Bezoar.	- - -	123 — <i>Occidentalis.</i>
		Levendige Kalk.	- - -	199 <i>Calx viva.</i>
		Gebluschte Kalk.	- - -	193 — <i>Macerata.</i>

Gre-

(e) *Spiritus salis.*

		Greinen.	
576. Grei- nen Geest van (f) Salpeter, ontbinden van	{	Kreefts Oogen.	- 297 <i>Oculi Cancri.</i>
		Paerlemoer.	- 202 <i>Concha margaritifera.</i>
		Paerlen.	- 219 <i>Margaritæ.</i>
		Oester Schulpen.	- 236 <i>Ostreorum Conchæ.</i>
		Hartshoorn.	- 234 <i>Cornu Cervi.</i>
		Koraal.	- 233 <i>Corallium.</i>
		Oostindische Bezoar.	- 108 <i>Bezoar Orientalis.</i>
		Westindische Bezoar.	- 144 — <i>Occidentalis.</i>
	{	Levendige Kalk.	- 180 <i>Calx viva.</i>
	{	Geblofchte Kalk.	- 216 — <i>Macerata.</i>

Deeze Proeven verzekeren ons niet genoegzaam het stuk, dat 'er mede bedoeld wordt; want in de eerste stelling is de hoeveelheid van het zuur al te onbepaald: en in de tweede wordt ons niet gezegd, of het Zuur volkomen verzadigd was: en in beiden waren de Zuren, die men gebruikte, zoo zeer verschillende van allen, die men onderstellen kan, ooit in 't menschelyk Lichaam plaats te hebben, dat men weinig daaruit besluiten kan, met opzigt tot de geneeskragtige uitwerkingen van deze opflorpemde (g) dingen. Men moest de Proeven genomen hebben met de zachte zuuren (b) van Planten, als de sappen van zekere vrugten; zuure giftende vogten; (i) of liever met zuure melk (k). Desniet-tegenstaande, schoon deeze Tafels zoo volmaakt niet zyn, als men wel wenschte, hebbenze nogthans haar gebruik, in de handen van zulken, die behooryke inschikkelykheid kunnen gebruiken. Zie de *Proefkundige Historie van de Materia Medica.* pag. 557.

AARDEN, DIE, in Zuren of andere Vogten, NIET KUNNEN ONTBONDEN WORDEN. (a)

De Aarden van deeze soorte kunnen in twee Rangen geschikt worden:

- I. Rang. *Harde Crystillige Aarden:* (b) als de Robyn, (c) Garnaat, (d) Smaragd, (e) Sapphier, (f) Hiacint, (g) en andere edelgesteenten; Crystal, (b) Keisteen, (i) enz.

Deeze soorten van Zelfstandigheden zyn ook in de Geneeskunst ingevoerd, en veele verdichte kragtèn zyn, door de bygeloovigheid der vroegere Eeuwen, aan dezelve toegeëigend. Sommigen derzelven worden nog behouden in de buitenlandsche Apotheken, maar eindelyk zynze uit de onzen met het grootste recht uitgefchraapt; onaangezien al het geen eenige latere Schryvers van naame, van derzelver geneeskragt, mogen voorgeeven.

Deeze onoplosbaare harde Lichaamen, zyn niet instaat om eenige andere uitwerkingen voort te brengen, dan door derzelver styve hoekige deeltjes, (welken, schoon met de grootte zorgvuldigheid verzagt en verkleind, het Vergrootglas nog altoos in hun ontdekt) de Darmen te kwetsen of te wonden.

In het vryven, neemen ze zoo veel van de hardste *marmeren* werktuigen af, als hun eigen gewigt bedraagt, of het zelve overtreft: uit

(f) *Spiritus Nitri.* (g) *Absorbentia.* (b) *Acida vegetabilium.* (i) *Liquores fermentantes.* (k) *Lac acidum.*
(a) *Terra indissolubiles in acidis, aut aliis Liquoribus.* (b) *Terræ crystallinæ.* (c) *Pyropus.* (d) *Granatus lapidis.* (e) *Smaragdus.* (f) *Sapphirus.* (g) *Hyacinthus.* (b) *Crystallus.* (i) *Silex.*

uit deeze omftandigheden kunnen wy ligtelyk opmaaken, waar voor men het houden moet, dat zy fomtyds als *opflorpemde middelen* (*k*) fchynen gewerkt te hebben. Sommigen deezer Steenen, aan een geweldig vuur bloot gefield, worden eeniger maate vergruisbaar; doch blyven des niet te min onoplosbaar.

De meeften der gekleurden verliezen hunne kleur door deeze behandeling; en worden, in deezen staat, zeer naby aan de hoedanigheid van het Cryftal gelyk bevonden; zodanigen zyn de Sapphier, (*k*) de Sinaragd, (*l*) Amethift, (*m*) en Kornalyn. (*n*) Anderen fmelten tot eene zwarte glasagtige ftoffe, waar

uit men door gepaste vloedten (*o*) een gedeelte Yzer verkrygen kan; als de Hyacinth en Garnaat. *Geoffroy* befluit hier uit, dat deeze Steenen waarlyk eenige geneeskragten bezitten, die in derzelve metaalagtig gedeelte gelegen zyn; doch de hoeveelheid der metaalagtige ftoffe, die genoegzaam is, om dezelve eenige kleur te geeven, is zoo uitneemend klein, en zoo vast beflouten in eene steenagtige ftoffe, die door geene bekende fcheivogten (*p*) te ontbinden is, dat men naauwelyks eenige mogelykheid, om in der Menfchen lichaamen te werken, aan dezelve kan toeflaan.

2. Rang. *Zagter Aarden*; als Talk- Gyps- en Kley-Aarden.

Talk- en Gyps-Aarden, zyn zeldzaam als Geneesmiddelen gebruikt. Sommigen der eerften zyn, wegens hunne vetagtige zagtheid en zilver kleur, als *blanketfels*, die uitwendig gebruikt worden, aangepreezen; en sommigen der laatften, op geen beeter grond, als faamentrekkende (*q*) inwendige middelen. Doch zy zyn, by oordeelkundige Beoëffenaars, gelyk zy waerdig zyn, al lange verworpen. Zy fchynen de kwaade hoedanigheden der (*r*) Loogzout aarden te hebben, (waar door ze met het flym der maage faamen fremmen) zonder eenige van der zelve goede hoedanigheden te bezitten.

Verfcheidene der kley-, bolus- en Zegel-Aarden, (*s*) waren by de Ouden zeer gepreezen, als faamentrekkende (*t*) en verdryvende (*u*) middelen, en sommigen der zelve blyven nog in agtinge; fchoon het zeker is, dat zy weinig recht en aanspraak hebben op de kragten, die haar worden toegekend. Derzelve wezendlyke uitwerkingen zyn, een grooter trap van dikheid aan de vogten te geeven in de eerfte wegen; en de vaste deelen eeniger maate van derzelve fcherpheid (*v*) te bevryden.

De meeften deezer Lichaamen bevatten in zich, behalven de taaije onoplosbaate Aarde, welke hunne hoofdeigenschap is, (*1*) een gedeelte van aarde, die in zuuren kan opgelost worden, gelyk die van de eerfte Afdeeling; (*2*) van zuur, dat door distilleeringe met een fterk vuur kan afgefcheiden worden: Dit Zuur is altyd van dezelfde natuur, als het geen men verkrygt van Vitriool (*x*) Zwavel (*y*), en Aluin (*z*). De gekleurden bevatten insgelyks kleine gedeeltens van Yzer, (*a*) welken door ontvlambaare Vloedten (*b*) tot derzelve gedaante van Metaal kunnen herfteld worden. In gevolge van het eerfte deezer innengfels, kunnen deeze Aarden worden aangemerkt, als eeniger maate opflorpemde (*c*) te zyn: het zuur fchynt vereenigd te weezen met een gedeelte van de opflorpemde Aarde, tot een zoutagtig faamenmengfel, dat naa by komt aan de natuur van Aluin; waar van daan zy ook een zekeren graad van faamentrekkinge hebben: maar of zy eenige byzondere kragt van yzer verkrygen, is zeer twyfelagtig; dewyl het zelve in eenen zeer ruuwen staat, en uitneemend kleine hoeveelheid daar in te vinden is.

Dee-

(k) *Absorbentia*. (k*) *Sapphyrus*. (l) *Sinaragdus*. (m) *Amethystus*. (n) *Cornelianus*. (o) *Fluxus*. (p) *Menstrua*. (q) *Astringentia*. (r) *Terra alcalina*. (s) *Terra sigillata*. (t) *Astringentia*. (u) *Alexipharmaca*. (v) *Acrimonia*. (x) *Vitriolum*. (y) *Sulphur*. (z) *Alumen*. (a) *Ferrum*. (b) *Fluxus inflammabilis*. (c) *Absorbentes*.

Deeze Aarden vereenigen zich met water, tot een troebel vogt, dat glad en zagt op 't gevoel is, en blyven eenigen tyd in 't zelve hangen; het zand, gruis of andere grovere stoffen, die dikwyls met dezelve natuurlyk vermengd bevonden worden, zinkt naa den grond. Zy kunnen door middel van Zuuren (*d*) van derzelver loogzoutagtige Aarde (*e*) ontdaan worden; door kooking in water, van derzelver zoute stoffe (*f*); en de gekleurden van derzelver yzer (*g*) door werking in ko-

nings water (*b*), het eenige Scheivogt (*i*), dat ons bekend is, het welk de yzerroeftagtige stoffe uit kley- en Bolus-Aarde (*k*) wil uittrekken.

Dus gezuiverd zynde, hebbenze alle de zelfde gedaante en hoedanigheden. Aan een sterk vuur blootgesteld, verliezen zy haare zachte lymagtige hoedanigheid, en worden tot harde klompen, zoo onoplosbaar als zy eerst waaren, hersteld.

Van de LYMAGTIGE Zelfstandigheden (*a*) van Planten en Dieren.

I. Rang der Planten.

1. Classis Vegetabilium.

Zuivere Gommen (*b*).

Tragacanth, (*c*)

Senica, of Senega.

De Gommen van Karfen- Pruimen- en andere Europeefche-Boomen.

Planten, die overvloedig van Slym voorzien zyn.

Standelkruids (*d*) Wortels.

Althea Wortel.

Queën Zaad, (*e*) enz.

Gommen en Slymen zyn lymagtige voortbrengfels van Plantgewassen, van geen en byzonderen smaak of reuk, ontbindbaar in water, maar niet in wynagtige Geesten of Oliën. Zie. pag. 12. Zy verschillen alleen in graad van taaiheid van elkanderen: de taaiſten worden Gommen (*f*); en die minder taai zyn, Slymen (*g*). De eerſten zweeten natuurlyk uit zekere boomen en ſtruiken; de laaſten worden door kunst uitgetrokken. Byna alle Plantgewassen bevatten een gedeelte van

deeze zelfstandigheden, welken, na dat de harsagtige deelen door Geest 'er uitgetrokken zyn, van de overige stoffe, door middel van water, kunnen gefcheiden worden.

De algemeene kragten deezer zelfstandigheden zyn, de vogten te verdikken, en de vaste deelen tegen dezelve, als ze ſcherp, of invreetende geworden zyn, te beſcherimen. Hierom wordenze gebruikt, als de vogten en ſappen ſcherp zyn; en als de natuurlyke slym van de Darnen gebeten is.

2. Rang der Dierlyke Zelfstandigheden.

2. Classis Animalium.

De meeste dierlyke Zelfstandigheden (uitgezonderd het vet) bevatten eene lymagtige stoffe; aan de voorgaande in veele opzichten

gelyk, en bekwaam om door lang kooken in water 'er uit getrokken te worden.

De Lymen van Dieren en derzelver geleijen

(*d*) Acida. (*e*) Terra alcalina. (*f*) Materia salina. (*g*) Ferrum. (*b*) Aqua regia. (*i*) Menstruum.
 (*k*) Terra argillaris & volaris. (*a*) Substantia glutinosa. (*b*) Pura Gummi. (*c*) Gummi Tragacantha.
 (*d*) Satyrii maris Radix. (*e*) Cydoniorum malorum semen. (*f*) Gummi. (*g*) Mucilagines.

jen hebben de algemeene hoedanigheden der Gommen en Slymen van Plantgewassen; met dit onderscheid, dat de eersten meer voedende, en bekwaam zyn om tot eenen staat van verrottinge over te gaan.

Als men ze beschouwt, als onderwerpen van de Stook- of Scheikunst, is het onder-

scheid tusschen dezelve zeer groot: want die van de dierlyke foorte worden door vuur in een vlug loogzout en eene stinkende olie veranderd; maar die van de Plantgewassen in een zuur vogt, en een zeer klein gedeelte oliagtige stoffe, die heel veel minder stinkt, als de voorgaande.

Van de Zagte VETAGTIGE (a) Zelfstandigheden.

1. Rang. *Smaakelooze Oliën van Planten; (b) en Zelfstandigheden, die 'er rykelyk van voorzien zyn, als Amandelen, (c) en de (d) korls der meeste vrugten; Lynzaad, (e) en het mergagtig (f) gedeelte van verscheidene andere Zaaden.*

2. Rang. *Vet van Dieren (g); als Sperma Ceti.*

Vetagtige Plantgewassen vereenigen zich met water, door vryvinge, tot een melkagtig vogt: en geeven hunne Olie uit, als ze geperst worden. —

Deze foorten van Oliën en Vetten van Dieren worden niet opgelost in eenig scheidvogt, dan in die van Loogzouten (b); welken derzelve hoedanigheid veranderen, en ze tot eene Zeep maaken, die in water, maar volkomener in geesten (i) van wyn kan ontbonden worden: uit dit mengfel kan de olie, door eene verstandige bydoeninge van zuuren, tot eenen zuiverer staat hersteld worden, dan ze te vooren was, en even als wezendlyke Oliën, in geest van wyn, ontbindbaar gemaakt worden. Zie pag. 8, 9.

De geneeskragten deezer Zelfstandigheden zyn; de scherpe vogten te verstoppen, en de

vaste deelen te verzagten en te verflappen: hierom worden ze inwendig gebruikt in kittelenden hoest, brandige pis, pyn en ontstekingen; en uitwendig in spanninge en styfheid van byzondere deelen. De melkagtige Ontbindingen, doorgaands Amandelmelk (k) genoemd, schoone veel minder verzagten, dan de oliën zelven, of het vet van Dieren, hebben nogthans dit voordeel, dat ze in scherpe, of ontsceekene ziekten kunnen gegeeven worden, zonder gevaar van die schadelyke gevolgen, welken de anderen somtyds voortbrengen: want vet en olieën, in eene warmte, die niet grooter is, dan die van 't menschelyk lichaam, gehouden, wordt schielyk muf en scherp; terwyl de Amandelmelken eerder tot zuur worden overhellen.

Van de SAAMENTREKKENDE DINGEN. (a)

Galnooten, (b)
Tormentil- of Zevenblad wortel, (c)
Slangenkruid, (d)

Granaatappelboomen met dubbelde bloemen, (e)
Japanische Aarde, (f)
Acacia, enz.

De saamentrekkende Zelfstandigheden worden door eenen ruwen scherpen smaak onderscheid-

(a) Substantia Oleosa. (b) Insipida Olea vegetabilium. (c) Amygdala. (d) Acina. (e) Semen Lini. (f) Pars medullaris. (g) Adipes animalium. (h) Menstrua alcalina. (i) Spiritus vini. (k) Emulsiones. (l) Astringentia. (m) Gallæ. (n) Tormentillæ Radix. (o) Bisfortæ Radix. (p) Balauſtia. (q) Terra japonica.

scheiden; en zy veranderen ontbindingen van yzer, byzonderlyk die in het zuur van Vitriool (*g*) ontbonden zyn, in eene donker purpere of zwarte kleur.

De saamentrekkende dingen deelen hunne kragten, door aftrekkinge, mede zoo wel aan water, als aan wynagtige geesten (*b*), en doorgaands wel het best aan het eerste. Oliën trekken niets uit dezelve: Ook geeven zy niets van hunne kragt, door distilleeringe, over: desnietteenstaande wordt derzelver saamentrekkende kragt heel zeer verzwakt, als men ze, door uitdampende afkookinge, tot de dikte van een uittreksel (*i*) brengt; en ze wordt geheel en al vernietigd, als men ze lang bewaart.

De geneeskragtige uitwerkingen van deeze soorten der zelfstandigheden zyn, de vezelen (*k*) te versterken, en de sappen zagteylyk te verdikken.

Derzelver gebruik is nog meer beproefd bevonden, in ziekten, die uit den zwakken of slapen staat der vaste deelen voortkoomen; in bloedingen (*l*) die uit dunheid van het bloed, slapheid of breuke der vaten ontstaan; in onnatuurlyke ontlastingen van andere soorten,

na dat de beledigende stoffe behoortlyk verbeterd, of ontlast is; en in uitwendige verflappingen.

In sommige gevallen hebbenze dezelfde uitwerkingen als de openende (*m*) middelen; dewyl de Vaten, door dezelve saamengetrokken en versterkt zynde, in staat gesteld worden, om de omlopende sappen met grooter kragt voort te stuuwen.

In 't gebruik deezer Geneesmiddelen, byzonderlyk die van de sterkste soorte zyn, moet groote zorgvuldigheid aangewend worden. Want in vogtryke (*n*) gestellen, in verouderde verstoppen, schielijke ontlastingen (*o*) en in alle soorten van vloedden in 't algemeen, eer de ziekmaakende stoffe uitgedreven is, of waar eene vernauwing of krampagtige (*p*) saamentrekking der vaten is; daar worden de saamentrekkende dingen ten uiterste schadelijk bevonden. Wanneer gevaarlyke Bloedloopen, (*q*) of Buikloopen, (*r*) door bloedstempende middelen (*s*) gestuit worden; zoo zal de scherpe stof, die nu in de Darmen (*t*) opgesloten is, dezelve verbyten of ontfleeken; en somtyds eene versterking (*u*) der Deelen veroorzaaken.

Van de ZOETE DINGEN. (*a*)

Suiker, (*b*) Razynen, (*d*)
Honich, (*c*) Zoethout, (*e*) enz.

De Zoete Dingen van Plantgewassen hebben een talryk geslacht; dewyl byna alle Planten, die onderzocht zyn, in sommige van derzelver deelen, een suikeragtig sap ontdekken. De kelken der Bloemen, en de meeste soorten van zaaden en graanen zyn merkelyk zoet, als zy beginnen te keemen.

De Zoete dingen der Plantgewassen worden zoo wel door water, als door geest van wyn uitgetrokken, door het eerste wel ge-

reedelyker, maar door 't laatste veel volkomener. In het distilleeren ryft 'er niets van derzelver smaak. met deeze vogten op: desnietteenstaande wordenze, door lang koken in water, wat onaangenaamer; doch worden niet veel beledigd, als ze op dezelfde wyze met verbeterden geeft van wyn (*f*) behandeld worden.

De zuiverer Zoeten, gelyk de Suiker is, bevorderen de vereeniging van gedistilleerde Oliën

(*g*) *Acidum vitrioli.* (*b*) *Spiritus vini.* (*i*) *Extractum.* (*k*) *Fibra.* (*l*) *Hæmorrhoides.* (*m*) *Aperientia.*
(*n*) *Pletborici.* (*o*) *Evacuationes criticales.* (*p*) *Spasmodica Contractio vasorum.* (*q*) *Dysenteria.* (*r*) *Diarrhœa.*
(*s*) *Styptica.* (*t*) *Intestina.* (*u*) *Gangrena.* (*a*) *Dulcia.* (*b*) *Sacharum.* (*c*) *Mel.* (*d*) *Uva passæ.* (*e*) *Liquiritium.* (*f*) *Spiritus vini rectificatus.*

Oliën (*g*) met wateragtige vogten, en verhinderen de scheidung van 't boteragtig gedeelte van de Melk: uit deeze hoedanigheid worden ze geoordeeld, het vetagtig gedeelte van 't voedsel met de dierlyke sappen te vereenigen. Hieruit hebben sommigen besloten, dat zy het vet doen toeneemen: anderen daarentegen, dat ze eene tegengestelde uitwerking hebben, door te beletten, dat de vetagtige stoffe, die het vet maakt, zich van het bloed scheidt: en anderen, dat ze de sappen dikker en traager maaken, den omloop en de uitwering door de huid (*b*) verhinderen, en dus verscheidene ziekten voortbrengen. Doch men heeft niet bevonden, dat de zoete dingen eenigen van deeze uitwerkingen, in eenen aanmerkelyke trap hebben voortgebracht; want de algemeene ervarenheid toont, dat derzelver

maatig, ja zelfs rykelyk gebruik, niet het minste schadelyk is; dat zy de zelfstandigheden, die in haar zelven niet alleen voor 't verhemelte, maar ook voor de maag, walglyk zyn, met beiden overeenbrengen; en dus heilzaam maaken het geen anders schadelyk voor 't lichaam zyn zoude.

De vetagtige en slymagtige Zoeten, als de ruuwe (*i*) Suiker, Zoethout (*k*) enz. hebben eenen zeer hoogen trap van verzagtende en verdunnende kragt. — Deezen, gevoegd by een merkelyk Zuur, gelyk in de sappen der meeste zoete vrugten is, zyn zeer verflappende; en als zy onmaatig gebruikt worden, veroorzaaken ze Buikloopen, (*l*) en Roodelooopen (*m*), welken somtyds doodelyk bevonden zyn.

Van de SCHERPE DINGEN. (*a*)

Scherpe Dingen zyn Zelfstandigheden die eene doordringende prikkeling maaken. Als zy op de huid worden toegepast ontfleekenze die of doen ze zweeren: Gekaauwd zynde,

veroorzaakenze eene overvloedige ontlaffing van speeksel; en in den Neus opgesnoeven zynde, doenze niezen.

Deeze Zelfstandigheden, als onderwerpen van de Kruidmengkunst beschouwd, kunnen in drie Rangén verdeeld worden.

Die hunne scherpheden, mededeelen. { 1. In het distilleeren met water: als Mirkswortel (*b*) Mosterd (*c*) Lepelblad (*d*) enz.
2. Alleen door opgegooten trekfel: als het groote Zwaluwkruid, (*e*) Glasmededeelen. kruid, (*f*) enz.
3. Noch door trekfel, noch door distilleeringe; als Kalfsvotten (*g*) en Dragon (*h*).

De algemeene uitwerkingen der scherpe Geneesmiddelen zyn, de Vaten te prikkelen, en de taaije Vogten te ontbinden. In koude bleeke slymagtige gestellen (*i*), stillstanden der vloeistoffen, en als de intrekende, of verkortende kragt der vaste deelen zwak is, worden zy bevonden sterke borst-ontlastende (*k*) ope-

nende (*l*) pisdryvende, (*m*) en stonden verwekkende, (*n*) middelen te zyn; en als de Lyder warm gehouden wordt, ook zweetmiddelen (*o*). In heete galagtige gesteldheden, (*p*) vogtryke gestellen (*q*) ontfleekagtige ziekten, (*r*) waar reeds een trap van prikkeling is, en waar de sappen te dun en scherp,

(*g*) Olea distillata. (*b*) Excretio cuticularis. (*i*) Saccharum impurum. (*k*) Liquiricium. (*l*) Diarrhoea. (*m*) Dysenteria. (*a*) Acrida. (*b*) Rapbanus rusticanus. (*c*) Sinapi. (*d*) Cochlearia. (*e*) Cbelidonium majus. (*f*) Pyretbrum. (*g*) Arum. (*h*) Dracunculus. (*i*) Habitus Leucoplegmatici. (*k*) Expectorantia. (*l*) Deobstruentia (*m*) Diuretica. (*n*) Emmenagogica. (*o*) Sudorifica. (*p*) Constitutiones biliosa. (*q*) Habitus plethorici. (*r*) Inflammatorii morbi.

fcherp, of de ingewanden (*s*) ongezond zyn; daar zyn deeze prikkelende Geneesmiddelen ten hoogste fchadelyk, en miffen nooit de ziekte te verzwaaeren.

Zekere fcherpe zelfftandigheden zyn onlangs aangeprezen, in drooge ftuipagtige amborftheden (*t*): in 't byzonder zyn 'er verfcheidene voorbeelden van de uitwerkinge en kragt der Zee-Uijen (*u*) in 't geneezen van dit ongemak, verhaald, in de Verhandelingen der Letteroeffeningen van Neuremberg (*v*) voor de Jaaren 1737 en 1739. *Cartheuzer* denkt, dat de Amborfthigheid (*x*) zelve niet, maar een byzonder gevolg 'er van, door dit Geneesmiddel wech genoomen zy. Hy merkt

aan, dat de vrye omloop des bloeds, door de vaten der Longe, in alle Amborfthigheden, verhinderd is; en hier van daan zyn de Longen, in alle vlagen en zoo lang als zy duuren, opgezwollen: dat, indien deeze Opzwellung (*y*) eene hebbelykheid krygt, en, na dat de vlaag over is, nog blyft, dezelve geduurig nieuwe vlaagen zal veroorzaaken, en eene waterzugt in de Borft zal verwekken: dat de fcherpe geneesmiddelen, door de zwelling wech te neemen, dat geene wech neemen, 't welk in zynen oorsprong een gevolg was van de Amborfthigheid, en met 'er tyd een oorzaak wordt van derzelve verzwaainge.

Van de SPECERYEN. (*a*)

Speceryen zyn Zelfftandigheden van eenen heeten prikkelenden fmaak, en van eenen meer of min welriekenden Reuk.

Sommige Speceryen zyn zuiver fpeceryagtig, als de Kubeben, (*b*) Peper, (*c*) Kruidnagelen (*d*); fommige zelfftandigheden hebben eene zoetigheid met de fpeceryagtige ftofse vermengd, gelyk de Engelwortel (*e*) Anyszaad (*f*) Fenkel-zaad; (*g*) fommigen eene faamentrekkende kragt, als Kaneel; (*h*) anderen eene fterke flymigheid, als Hout-caffie, (*i*) eenigen eene bitterheid, als de fchillen van Oranje Appelen (*k*). De fpeceryagtige zelfftandigheid zelve verfcilt ook niet weinig in de verfcillende Onderwerpen, ten aanzien van derzelver Kruidkundige eigenfchappen. Zy kan uit alle onderwerpen door verbeeterden geest van wyn (*l*) getrokken worden; uit fommigen rykelyk, uit anderen naauwlyks iets, door water. De fpeceryagtige Zelfftandigheid van eenige onderwerpen, als van Limoen

fchillen, (*m*) ryzen gantschelyk op, in het diftilleeren, zoo wel met Geest van wyn, als met water; die van anderen, als kaneel (*n*) ryzen geheel op met water, maar byna geheel niet met Geest van wyn; terwyl die van anderen, als peper, zelfs na de diftilleering van 't water uit de fpecery, nog voor een gedeelte wordt agtergelaaten.

Met opzigt tot de algemeene kragten der Speceryen; zoo verwarmen zy de maag, en by trappen het geheele geftel; zy wekken de pols op, en verwakkeren den omloop van 't bloed. In koude kwynende gefteeldheden, flymige geftelten, en eenen zwakken flappen ftaat der vafte deelen, onderfteunen ze de levenskragt en bevorderen de heilzaame affcheidingen. In heete galagtige lichaamen, vogtryke geftelten, ontfteekagtige ongefteeldheden, droogheid en intrekkingen der vezelen, zyn ze in 't algemeen fchadelyk.

Van

(*s*) *Viscera*. (*t*) *Asthmata convulsiva*. (*u*) *Scilla*. (*v*) *Commercium Literarium Norimb*. (*x*) *Asthma*. (*y*) *Oidura*. (*a*) *Aromata*. (*b*) *Cubeba*. (*c*) *Piper*. (*d*) *Caryophylla aromatica*. (*e*) *Radix angelice*. (*f*) *Semen Anisi*. (*g*) *Feniculi semen*. (*h*) *Cinnamomum*. (*i*) *Cassia lignea*. (*k*) *Cortices aurantiorum*. (*l*) *Spiritus vini redificatus*. (*m*) *Cortices Limonum*. (*n*) *Cinnamomum*.

Van de BITTERE DINGEN. (a)

(b) Gentiaan wortel,
Hop, (c)Kleine Centaurie (c*)
Distel (d) enz.

De Bittere Dingen deelen hunne kragt meedeels, zoo wel aan wateragtige als aan geestagtige Scheivogten, (e) mede; sommigen volkomener aan 't eene, en anderen aan het andere. Geene der Zelfstandigheden van deezen rang geeven iets van belang van hunnen smaak, in het distilleeren over, noch aan water, noch aan Geest van wyn; dewyl derzelve bitterheid volkomen blyft, en dikwyls vermeerderd wordt in de uittrekfels. Zodanigen, die met geur verzeld zyn, gelyk Alsem (f) kunnen door deezze bewerking tot enkele geurige bitters gebragt worden.

Deeze zelfstandigheden zyn der saamentrekende en speceryagtige kragten (g) mede deelagtig. Derzelve algemeene uitwerkingen zyn, de vezelen der Maag en Darmen te versterken, het gestel te verwarmen, de gal en de sappen, in de eerste wegen, te verdunnen, en de natuurlyke ontlastingen te bevorderen, voornamelyk het zweet en de pis. In zwakheid van de Maag, verlooren Eetluft, en diergelyke ongesteldheden, die uit slapheid der vaste

Deelen, of uit koude en traage ongesteldheden der sappen voortkomen, doen deezze voorten van geneesmiddelen goeden dienst. Maar als de vezelen reeds al te styf en gespannen zyn, en wanneer eene onmatige hitte of ontsteeking plaats heeft, zullen de bittere Dingen het ongemak merkelyk vermeerderen; en als men voortgaat dezelve te gebruiken, het zelve aan de Nieren mededeelen.

Hier van daan is 't, dat de pis hoog gekleurd, en de hoeveelheid gering en ten laatste opgestopt wordt; terwyl 'er spoedig eene waterzugt op zal volgen. Indien de Nieren te vooren zoo slap waren, dat zy nu onbeledigd blyven; zoo zullen nogthans de andere Ingewanden (b) allengs meer en meer styf worden, en eindelyk zal 'er eene teering (i) uit gebooren worden.

De Bittere Zelfstandigheden vernielen de gekorvene Diertjes (k) en beletten de verrotting. Hierom wordenze aangeprezen, als middelen tegen de wurmen (l); en uitwendig, als middelen tegen de verrotting (m).

Van de BRAAK- en ZUIVERENDE (a) MIDDELEN.

Nieskruid, (b)
Jalappe, (c)
Ipecacoanha,Koloquinten; (d)
Schammonie (e)
Gambog. (f)

Deeze Zelfstandigheden bestaan uit een harsagtig gedeelte, waarin de braaking-verwekkende, of zuiverende hoedanigheid (g) gelegen is; en uit een gomagtig zout gedeelte, het welk voornamelyk als een pisdryvend (b) middel werkt. Het eerste wordt door wynagtige Geesten uitgetrokken of opgelost;

het ander door water. Van geen van beiden reeft iets, in de distilleering, op.

De scherpe Harfen (i), die deezze Zelfstandigheden opgeeven, blyven vast aan de zyden der Darmen (k) hangen, prikkelen en ontsteeken dezelve, en brengen dus verscheidene geweldige ongesteldheden voort. *Hoffman* ver-

(a) *Amara*. (b) *Gentiana Radix*. (c) *Lupulus*. (c*) *Centauria minor*. (d) *Carduus*. (e) *Menstrua*. (f) *Absinthium*. (g) *Virtutes adstringentes & aromatica*. (h) *Viscera*. (i) *Tabes*. (k) *Insecta*. (l) *Antbelmintica*. (m) *Antiseptica*. (a) *Emetica & Cathartica*. (b) *Helleborus*. (c) *Jalapium*. (d) *Colocynthis*. (e) *Scammonium*. (f) *Gambogia*. (g) *Emetica aut purgativa qualitas*. (h) *Diureticum*. (i) *Refina*. (k) *Intestina*.

verhaalt, dat hy fomtyds fluipeu (l) en eene beroerte (m) aan beide zyden, uit derzelver gebruik, heeft opgemerkt.

Deeze ongemakken kunnen voorgekomen worden, door dezelve vooraf te vryven met zelfftandigheden, die bekwaam zyn om derzelver taai weeffel te verdeelen, en het aanhangen te beletten: en door dit middel worden ze zagt en veilig, werken zonder ongeregeldheid, en beantwoorden te gelyk veel beter aan de oogmerken, die 'er mede bedoeld worden.

Sommigen hebben getracht, de kwaade hoedanigheid der harsagtige buikzuiverende middelen (n) te verbeteren, door het bydoen van zuure en speceryagtige Oliën (o).

De Zuuren verminderen wel derzelver kragt; doch hebben geene andere uitwerking, dan welke de vermindering der gifte eveneens zoude voortbrengen. De prikkelende wendlyke Oliën (p) mogen dienftig zyn om de Maag te verfterken, het geneesmiddel bekwaam en gemakkeliker te maaken om in te neemen, en dus de walging, die 'er fomtyds mede vörzeld gaat, voor te koomen; maar zoo haaft als de Hars zich in de Darmen begint te verfpreden, zullen deeze Oliën, in plaatfe van dezelve te verbeteren der zelve fenynigheid vermeerderen; terwyl zy zelve in ftat zyn, om die ongemakken voort te brengen, die men door de zelve wil voorkoomen; te weeten eene prikkeling en ontfteeking der Ingewanden. Loogzouten (q) en Zeepeu (r) hebben eene beetere uitwerking; dewyl ze de Hars tot ontbinding brengen en derzelver werking bevorderen.

De Geneesmiddelen van deezen rang fchy-

De voorgaande Aanmerkingen zyn hier ingevoegd, niet met eenig oogmerk; om ze te doen dienen tot eene wyze van Rangfchikkinge voor de enkele Geneesmiddelen; maar om een algemeen denkbeeld te geeven van de kragten van zulke medicinaale Zelfftandigheden, welken de hoedanigheden bezitten, die voorwerpen zyn van de byzondere Artikelen. Thans zal ik niet langer by algemeene Aanmerkingen blyven, maar tot een Bericht van elk der enkele Geneesmiddelen afzonderlyk overgaan.

nen te werken, door de fappen te verdunnen, en de zyden der Maage en Darmen te prikkelen. Als de prikkeling fterk en fchielyk is, dan is hunne werking haaftig en opwaards; doch als die langzaamer en zagter is, dan nederwaards. Buikzuiverende (s) middelen, in eene vloeibaare gedaante ingegeeven, of in zeer gevoelige geftelten, zyn dikwils (t) Braaking-verwekkende; en die anders Braaking veroorzaaken, worden, in geftelten, waar de flym overvloedig is, buikzuiverende bevonden. Zy werken veel geweldiger in fterke geftelten, dan in die van eene tegengeftelde gemaatigdheid; om dat de vaten, in de eerften, meer gefpannen en ftyver zyn, en gevolglyk minder in ftat, om eenen gelyken graad van prikkeling te verdragen.

De werking deezer geneesmiddelen ftrekt zich verder uit, dan in de eerfte wegen (u): Dit blykt duidelyk uit de verwakking der pols, welke altoos met derzelver werking vörzeld gaat; en uit de algemeene waarneeming omtrent de kinderen, die den buik zuiveren door het zog, als de Min een buikzuiverend middel heeft ingenomen.

Sommigen derzelven, byzonder het Nieskruid (v), worden gezegd den buik te zuiveren, als zy flegts uiterlyk op de uitgangen gelegd worden. — De Buikzuiverende (x) middelen, zelfs die van de fterkste foorte, te gelyk met de zagter openende middelen, in bekwaame kleine giften ingegeeven, kunnen in gebruik gebragt worden, om te dienen tot aanzienlyke openende, (y) pisdryvende (z) en zweetverwekkende (a) middelen; zonder merkelyk op den ftoelgang te werken.

ABIE.

(l) Convulfiones. (m) Paralyfis. (n) Purgantia resinofa. (o) Olea acida & aromatica. (p) Olea essentialia purgentia. (q) Alcalini sales. (r) Sapones. (s) Cathartica. (t) Emetica. (u) Prima via. (v) Helleborus. (x) Purgantia. (y) Deobftruentia. (z) Diuretica. (a) Diaphoretica.